

ONTMOETEN VERBINDEN SAMEN GROEIEN

PEDAGOGISCHE VISIE
AMERPOORT CHRISTOPHORUS

2017

AMERPOORT
Christophorus

ONTSTAANS- GESCHIEDENIS CHRISTOPHORUS

Op 27 februari 1953 werd de Stichtingsacte voor 'Stichting de Werkgemeenschap' getekend bij notaris van Rijn in Zeist, door vijf initiatiefnemers: Rudolf Geraets en Ursula Geraets-Bay, Käthe Kurpershoek, Christfried Gradenwitz en Beatrijs Gradenwitz-van Bemmelen.

2 oktober 1953 kon de aankoop van 'Huize Heiduin' op Baarnseweg 2 worden beklonken. Op dat moment woonde men feitelijk al in dit pand en het werd omgedoopt tot 'Huize Christophorus' (tegenwoordig Egelantier). Christophorus sloot zich in 1959 aan bij de internationale Camphill-beweging. In de jaren '90 was de instelling uitgegroeid tot 90 plaatsen, die in verschillende panden in de buurt waren gehuisvest. Na een periode met groeiende financiële problemen fuseerde Christophorus op 1 januari 2010 met Stichting Amerpoort. De antroposofische identiteit werd hierbij behouden en internationaal maakt Christophorus deel uit van de Camphill-beweging.

Na de fusie in 2010 heeft Christophorus zich verder ontwikkeld als gemeenschap in verschillende huizen en vormen van dagbesteding en werk, met allemaal een eigen karakter. Christophorus biedt kinderen, jongeren en volwassenen een thuis met werk en/of dagbesteding. Het ene cluster biedt begeleiding en behandeling bij wonen en werken aan cliënten met Ernstig Meervoudig Beperkingen (EMB) en Moeilijk Verstaanbaar Gedrag (MVG). Dit cluster (L) is een onderdeel van Divisie I.

Het andere cluster biedt begeleiding en behandeling bij wonen aan kinderen – jongeren – jongvolwassenen met een Matig en Licht Verstandelijke Beperking (MVB en LVB). Deze cliënten gaan doorgaans naar speciaal onderwijs. Waar sprake is van werk en/of dagbesteding maken zij gebruik van mogelijkheden binnen en buiten Amerpoort Christophorus. Dit cluster (M) is een onderdeel van Divisie II.

Deze pedagogische visie heeft betrekking op de kinderen – jongeren – jongvolwassenen die in Amerpoort onderdeel uitmaken van de zorglijn "Licht Verstandelijk Beperking". Deze notitie is met ondersteuning van het Expertise Centrum Amerpoort tot stand gekomen.

*Ontmoeting, je realiseren
dat wederzijdse afhankelijkheid
is wat ons bindt.*

*Daarom willen we op een
oprechte manier met elkaar
werken en leven. Met een
zorgvuldig oog voor elkaars
tekortkomingen en elkaars talenten.*

*In de zekerheid dat we
Zien wat de ander nodig heeft.
Zo werken we samen aan
Verbinding, aan vervulling,
Aan groei.*

Met heel ons hart, iedere dag.

INHOUDSOPGAVE

Ontstaans- geschiedenis Christophorus	3
Inhoudsopgave	4
De pedagogische visie in een notendop.....	5
inleiding.....	7
1 > Context en kaders	7
1.1 Antroposofische visie.....	8
1.2 Ontwikkelingen in de zorg / transitie langdurige zorg.....	8
1.3 Visienota Amerpoort.....	8
1.4 Professionele kaders en standaarden	9
1.5 Beroepsstandaarden.....	9
1.6 De uitdagingen voor Amerpoort Christophorus	10
2 > De doelgroep	11
2.1 Wat heeft de doelgroep nodig?	11
3 > Pedagogische visie en uitgangspunten	12
3.1 Pedagogische visie	13
3.2 Pedagogische uitgangspunten	14
4 > Vakmanschap, professionaliteit en vitaliteit	19
4.1 Uitdagingen.....	19
4.2 Vakmanschap	20
4.3 Vitaliteit in teams.....	20
Gebruikte literatuur	22
Verder lezen	22
Colofon	23

DE PEDAGOGISCHE VISIE IN EEN NOTENDOP

De kern van de pedagogische visie van Amerpoort Christophorus komt tot uitdrukking in drie uitgangspunten.

1. Kinderen en jongeren zijn verbonden met hun ouders, familie en de samenleving.

Elk kind en elke jongere is onlosmakelijk verbonden met zijn ouders/gezin en maakt deel uit van een groter geheel: familie en andere belangrijke mensen, school en vrije tijd, de woonomgeving, de samenleving.

Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › aandacht hebben voor de familie van herkomst
- › samenwerken met ouders en familie
- › ondersteunen bij het opbouwen en vasthouden van een sociaal netwerk
- › zorgen dat kinderen en jongeren zoveel mogelijk aan het gewone leven kunnen deelnemen

2. Kinderen en jongeren komen tot hun recht in een veilig en uitdagend pedagogisch klimaat.

Het pedagogisch klimaat is de basis in Amerpoort Christophorus: de kinderen en jongeren wonen en leven in de groep, doen daar hun ervaringen op en ontwikkelen zich. Veiligheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid zijn kernbegrippen voor het pedagogisch klimaat. Begeleiders gaan een verbinding aan met de kinderen en jongeren en hebben veel aandacht en zorg voor alle aspecten van het klimaat en de omgeving. Vanuit de antroposofische visie op een 'helend klimaat' geven de begeleiders gestalte aan de kernpunten van een goed pedagogisch klimaat.

A. Steun, sensitiviteit en responsiviteit

Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › zorgen dat kinderen en jongeren stabiliteit en continuïteit in relaties kunnen ervaren
- › met elk kind en elke jongere een relatie aangaan die zich kenmerkt door warmte en betrokkenheid, inlevingsvermogen, echtheid, acceptatie en respect
- › voor elk kind / elke jongere regelmatig de tijd nemen en hem de volle aandacht geven

- › elk kind en elke jongere laten merken dat ze er voor hem zijn
- › oog hebben voor de fysieke gesteldheid van kinderen en jongeren en goede lichamelijke zorg bieden
- › altijd kijken naar de wensen, gevoelens en behoeften van het kind/de jongere achter zijn gedrag
- › kinderen en jongeren het gevoel dat ze iemand zijn en iets kunnen en de gezonde kern, eigen talenten en mogelijkheden van het kind/de jongere zien
- › reflecteren op hun eigen emoties, reacties en gedrag die het contact met een kind of jongere bij hen oproept.

B. Groei en ontwikkeling

Kinderen en jongeren groeien en zijn in ontwikkeling, ook als zij een beperking of ontwikkelingsproblemen hebben. Deze kinderen en jongeren hebben de potentie om nieuwe kennis en vaardigheden te leren, mits zij hierbij passende ondersteuning krijgen. Dit stelt eisen aan de omgeving en begeleiders waarbij rust en geduld, afstemming, timen en doseren centraal staan. Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › zich inspinnen om bij elk kind en elke jongere aansluiting te vinden door naar zijn belevingswereld, interesses en sterke kanten te kijken.
- › optimale kansen bieden voor groei en ontwikkeling door een zorgvuldig dosering van ondersteunen en uitdagen
- › kinderen en jongeren autonomie laten ervaren door hen zo veel mogelijk zelf te laten doen en zelf keuzes te laten maken
- › de leefwereld van kinderen en jongeren vergroten door hen een diversiteit aan ervaringen op te laten doen, aansluitend bij hun interesses
- › de sterke kanten en talenten van de kinderen en jongeren onderkennen en hen stimulans geven om die verder te ontwikkelen
- › geloof en vertrouwen hebben in wat het kind/de jongere kan leren en tegelijkertijd realistisch zijn als het gaat om grenzen en het geduld dat nodig is om vooruitgang te zien
- › kinderen en jongeren zoveel mogelijk stimuleren en steunen op het gebied van school, stage en opleiding
- › jongeren ruimte en ondersteuning geven om op een veilige manier relaties aan te gaan en hun eigen seksualiteit te ontdekken

C. Structuur en (leef)regels

Structuur en leefregels zijn altijd van belang om de kinderen houvast te bieden en dragen bij aan een gevoel van veiligheid en competentie. Voor de doelgroep is voorspelbaarheid, betrouwbaarheid en duidelijkheid van extra groot belang, gezien hun achtergrond en problematiek.

Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › structuur bieden door een ritmische ordening in het leefklimaat aan te brengen
- › voorspelbaar en betrouwbaar zijn
- › goed samenwerken in het team en ervoor zorgen dat kinderen en jongeren weten bij wie zij terecht kunnen met welke vraag
- › zorgen dat regels duidelijk zijn en zij een kind/jongere op een positieve manier aanspreken als een kind zich niet aan een regel houdt

D. Onderlinge interactie en sfeer

Het leefklimaat in de groep wordt in belangrijke mate bepaald door de onderlinge interacties tussen de kinderen. In een goede sfeer leren en ontwikkelen kinderen en jongeren in het contact met de groepsgenoten.

Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › een positieve sfeer creëren door veel met de kinderen en jongeren te doen en positieve momenten van samen-zijn organiseren
- › Opletten en ingrijpen als kinderen of jongeren elkaar op een negatieve manier beïnvloeden of negatief gedrag van elkaar overnemen

E. Fysieke omgeving

De fysieke omgeving heeft een grote invloed op het welbevinden van mensen. Voor de doelgroep van Amerpoort Christophorus geldt dit nog sterker dan voor mensen zonder beperking. Zij zijn relatief sterk afhankelijk van hun omgeving en hebben baat bij een voor hen herkenbare en begrijpelijke omgeving. Door de kinderen en jongeren te helpen een verbinding met hun omgeving aan te gaan, wordt een basis gevormd voor het vergroten van hun autonomie en zelfstandigheid.

Concreet betekent dit dat begeleiders:

- › veel aandacht en zorg aan de omgeving besteden
- › kinderen en jongeren in contact met de natuur brengen

3. Elk kind en elke jongere is een uniek mens, met eigen wensen, talenten en mogelijkheden.

Begeleiders werken door middel van een integrale aanpak van dagelijkse zorg, onderzoek en behandeling met het kind/de jongere, ouders/verzorgers en anderen samen aan een passend toekomstperspectief.

Concreet betekent dit dat:

- › onderzoek/behandeling enerzijds en omgang en begeleiding in de dagelijkse praktijk anderzijds, op een dynamische manier met elkaar zijn verbonden
- › de jongere en de ouders veel inbreng hebben
- › het toekomstperspectief van het kind/de jongere een centrale plek heeft
- › medewerkers planmatig en cyclisch werken aan het realiseren van doelen die leiden naar een passend toekomstperspectief
- › kinderen en jongeren behandeling krijgen die aansluit bij wat het kind/de jongere nodig heeft

INLEIDING

De teams en begeleiders van Amerpoort Christophorus bieden een gespecialiseerd verblijfs- en behandelaanbod aan kinderen en jongeren met een matige tot lichte verstandelijke beperking en diverse bijkomende problematiek. Dat gebeurt binnen een context waar veel ontwikkelingen gaande zijn, die nieuwe en steeds veranderende eisen stellen aan de organisatie. Momenteel wordt binnen de organisatie de omslag naar Taakvolwassen Teams gemaakt, waarmee de teams een grotere ruimte en verantwoordelijkheid krijgen voor de invulling van hun werk en werkprocessen. Van belang hiervoor is een overkoepelende, door alle teams gedeelde visie van waaruit begeleiders handelen. In dit document wordt deze visie beschreven.

Waarom een visie?

Een visie is een manier van kijken naar iets of iemand, bijvoorbeeld naar mensen in het algemeen, naar een specifieke doelgroep, of naar bijvoorbeeld opvoeding of zorg. Een visie stuurt het handelen.

De pedagogische visie van Amerpoort Christophorus expliciteert de visie en ambities op het gebied van de doelgroep, de dienstverlening en de benaderingswijze. Anders dan bij volwassenen vormen opvoedtaken een essentieel onderdeel in de zorg voor deze doelgroep. Daarom noemen we dit een pedagogische visie. De kinderen en jongeren bij Amerpoort Christophorus bevinden zich in een fase die zich kenmerkt door groei naar volwassenheid en (zoveel mogelijk) zelfstandigheid. Begeleiders nemen de opvoedtaken, die normaal gesproken bij ouders horen, gedeeltelijk over van de ouders, voor korte of langere periode.

De specialistische ondersteuning en behandeling wordt dus geboden binnen een pedagogische context en vanuit een pedagogische opdracht. Leidend daarin zijn vragen als: wie is dit kind/deze jongere? Wie wil en kan hij worden? Welke plek wil en kan de jongere hebben in de samenleving? Welke ondersteuning heeft hij nodig om te bereiken wat hij wil en kan? Welke mensen zijn daarin van betekenis? Wat hebben zij nodig om deze rol te vervullen?

De pedagogische visie is een invulling van de pedagogische opdracht en geeft richting aan de verschillende aspecten van het werk. Ook wordt daarmee de basis gelegd voor samen opvoeden met de ouders. Aan begeleiders en teams biedt de pedagogische visie ankerpunten die fungeren als toetssteen voor het handelen.

Dit visiedocument is tot stand gekomen in een proces met alle teams en de gedragsdeskundigen van Amerpoort Christophorus. De visie geeft de ambities weer die Amerpoort Christophorus in de nabije toekomst gerealiseerd wil zien. Sommige elementen zijn al (gedeeltelijk) zichtbaar in de praktijk, andere minder. In de periode die volgt, gaan teams en begeleiders een vernieuwings-

proces in, waarin de visie en uitgangspunten als stip aan de horizon fungeren. De bedoeling is dat de teams over dit document in gesprek gaan en de visie in de praktijk gaan brengen.

Hoe wordt de pedagogische visie gebruikt?

Wat kunnen begeleiders met een pedagogische visie, hoe zorg je ervoor dat het een levend document is dat echt gebruikt wordt in de praktijk?

De pedagogische visie legt, op basis van gedeelde inzichten en visies binnen Amerpoort Christophorus, een aantal ankerpunten vast. Daarmee wordt een fundament gelegd voor een proces van kwaliteitsontwikkeling, met als doel te komen tot meer proactief, uniform en methodisch handelen van begeleiders. Belangrijke elementen in het proces zijn: samen leren, ontwikkelen, reflecteren, veranderen, groeien. De pedagogische visie fungeert hierbij als toetsingskader, geeft richting aan keuzes die gemaakt worden en inhoudelijke input aan reflectie op het praktijkhandelen.

Indeling van het visiedocument

In de volgende hoofdstukken komen de volgende onderwerpen aan de orde:

1. Context en kaders: de antroposofische visie, veranderingen in de samenleving en de zorg, wat betekent dit voor Amerpoort Christophorus?
2. De doelgroep: problematiek, kenmerken en ondersteuningsvragen. Wat vraagt dit van Amerpoort Christophorus?
3. Pedagogische visie en uitgangspunten Amerpoort Christophorus: visie op ontwikkeling en opvoeding, (ortho)pedagogisch handelen en behandelen
4. Vakmanschap, professionaliteit en vitaliteit van begeleiders en teams

1 > Context en kaders

Vanuit de context van Amerpoort Christophorus zijn verschillende kaders van belang. Om te beginnen de antroposofische visie die van oudsher de identiteit van Christophorus bepaalt. Daarnaast zijn de ontwikkelingen in de gehandicaptenzorg en de jeugdzorg, de transities en de beoogde transformatie relevant. De visie van Amerpoort, waar Christophorus deel van uitmaakt, is een antwoord is op de ontwikkelingen in de zorg en verwoordt de waarden van de organisatie. Tenslotte noemen we de professionele kaders die houding en handelen van medewerkers sturen, zoals het Kwaliteitskader Gehandicaptenzorg en de beroepsstandaarden.

1.1 Antroposofische visie

Volgens de antroposofische visie hebben kinderen en volwassenen met een beperking / ontwikkelingsproblemen vaak moeite zich één te voelen met hun lichaam en zich erin thuis te voelen. De antroposofische visie is een holistische visie die de mens, behalve een lichamelijk, psychisch en sociaal wezen, ook ziet als geestelijk wezen: een ik, met een eigen levensopgave (Korte, 2015). De belangrijkste uitgangspunten zijn:

- › Leder kind is uniek. Begeleiders richten zich op het eigene van elk kind. Zij vragen zich voortdurend af: wie is dit kind?
- › De kracht van ritme. Een ritmisch vormgegeven leefklimaat kan lichamelijk of psychisch kwetsbare mensen veel steun bieden, door herkenbaarheid en houvast.
- › Groei. Een kind met een verstandelijke beperking heeft een gezonde kern in zich. Begeleiders gaan op zoek naar wat het kind wel kan, wat wel goed gaat, naar het eigene van het kind. Wie is de mens (achter de beperking)? Ontwikkeling/groei wordt gezien als organisch proces.
- › Evenwicht. Begeleiders creëren een evenwichtig opvoedkundig klimaat, zij dragen op verschillende manieren zorg voor de voorwaarden waarbinnen kinderen zich veilig en vertrouwd voelen.

1.2 Ontwikkelingen in de zorg / transities langdurige zorg

Met de transities zijn de volgende (nieuwe) wetten relevant voor de sector: Wet Maatschappelijke Ondersteuning, Jeugdwet, Participatiewet en Wet Langdurige zorg. De zorg voor kinderen en jongeren tot en met 18 jaar met een verstandelijke beperking (met uitzondering van verblijfszorg voor jeugdigen die vanwege een verstandelijke beperking levenslang en levensbreed zorg nodig hebben -ZZP 4 en hoger) is in de Jeugdwet ondergebracht. De WLZ is er voor alle kinderen en jongeren en volwassenen met een beperking, die 'levenslang en levensbreed' op zorg zijn aangewezen (ZZP 4 en hoger). Voor jongeren ouder dan 18 jaar zijn vooral de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), en de WLZ van toepassing. Met de Wmo moeten gemeenten ervoor zorgen dat volwassenen met aandoening of beperking kunnen meedoen in de samenleving. Voor alle kinderen en jongeren geldt zij ook te maken met de Stelselwijziging passend onderwijs.

De belangrijkste paradigmaveranderingen waarmee de transities gepaard gaan, zijn als volgt samen te vatten:

- › Minder accent op ziekte en beperkingen en meer op kwaliteit van bestaan en veerkracht
- › Meer accent op zelfredzaamheid en zelfregie
- › Professional in de rol van 'enabler': niet zorgen voor, maar zorgen dat
- › Zoveel mogelijk in de eigen/gewone leefomgeving
- › Participatie, meedoen in de samenleving

1.3 Visienota Amerpoort

In de visienota van Amerpoort zijn de ontwikkelingen in de zorg vertaald naar klantwaarden en werkwaarden die voor de hele organisatie gelden.

Klantwaarden en werkwaarden van Amerpoort

Klantwaarden

- › Welkom - Ik voel me welkom, ik voel me gezien en gehoord.
- › Kleurrijk - Ik mag zijn wie ik ben, met mijn beperking, eigen levensbeschouwing, opvattingen en gewoonten.
- › Meedoen - Ik wil net als ieder ander mens meedoen in de samenleving. Amerpoort ondersteunt mij daarbij en daagt me uit mijn talenten te ontdekken, in te zetten en te ontwikkelen.
- › Veilig & vertrouwd - Ik wil zo veilig mogelijk leven in een vertrouwde omgeving. Ik krijg daarbij steun van Amerpoort en mensen die voor mij belangrijk zijn. Samen maken we afspraken over wonen en werken, privacy, vrijheid en eventuele risico's.

Werkwaarden

- › Open - Ik treed cliënten, mensen uit hun netwerk en mijn collega's open en onbevooroordeeld tegemoet. Ik verplaats me in hun beperking, achtergrond, levensbeschouwing, gewoontes en vragen. Ik ga zorgvuldig en respectvol met hen om. Ik kom gemaakte afspraken na.
- › Ondernemend - Ik kijk met een frisse blik naar de mogelijkheden van cliënten. Ik richt me steeds op hun ontwikkeling. Ik zoek nieuwe kansen om hun leefwereld te vergroten en onze ondersteuning te verbeteren. Ik kijk daarbij vooral naar de directe omgeving, de wijk en bedrijven in de buurt.
- › Samenwerkend - Ik zoek de samenwerking met cliënten en mensen die voor hen belangrijk zijn. Als partners werken we aan een zo goed en gewoon mogelijk leven. Dit doen we vanzelfsprekend samen met collega's en organisaties binnen en buiten de zorg.
- › Nieuwsgierig - Ik ben nieuwsgierig naar mijn omgeving, die groter is dan Amerpoort. Ik neem als professional mijn vak serieus en zoek naar vernieuwing. Ik ben transparant in mijn handelen. Iedereen kan mij daarop aanspreken en ik spreek mijn collega's aan.

1.4 Professionele kaders en standaarden

Voor Amerpoort zijn zowel de kwaliteitskaders Gehandicaptenzorg als de professionele standaarden voor de jeugdhulp relevant. Het Kwaliteitskader Gehandicaptenzorg heeft als centrale uitgangspunten: 'kwaliteit van bestaan' en 'regie over eigen leven'. Het Kwaliteitskader gaat uit van de acht domeinen die relevant zijn voor iemands kwaliteit van bestaan, volgens Schalock en Verdugo (2002)

Kwaliteitskader Gehandicaptenzorg

Domeinen met betrekking tot kwaliteit van bestaan:

1. Lichamelijk welbevinden

Het optimaliseren van de gezondheid van de cliënt en maatregelen die de gezondheid van de cliënt verbeteren, in stand houden of verslechtering tegengaan.

2. Psychisch welbevinden

Een positief zelfbeeld hebben, zich thuis voelen in de woonomgeving, werkomgeving en/of dagbestedingsomgeving, begrepen worden door mensen die voor de cliënt belangrijk zijn, positieve reacties krijgen van anderen.

3. Interpersoonlijke relaties

Opbouwen en onderhouden van relaties met anderen, zowel in aantal als in de kwaliteit van de relatie, en het omgaan met genegenheid en intimiteit.

4. Deelname aan de samenleving

Zo groot mogelijke deelname aan de samenleving mogelijk maken.

5. Persoonlijke ontwikkeling

Benutten van de eigen mogelijkheden en kwaliteiten van cliënten. De cliënt kan nieuwe dingen ondernemen en zijn eigen creativiteit uiten.

6. Materieel welzijn

Optimaliseren van de beleving van de cliënt van zijn materieel welzijn en van de sociaaleconomische situatie van de cliënt.

7. Zelfbepaling

Optimaliseren van de regie van de cliënt over het eigen leven.

8. Belangen

Optimaliseren van de beleving van de cliënt van zijn rechten en plichten als burger en als cliënt, en om maatregelen die de rechten en de positie van de cliënt versterken.

1.5 Beroepsstandaarden

Vakmanschap is een belangrijk aspect voor het bieden van kwalitatief goede zorg en begeleiding aan de doelgroep. Door kwaliteitsverbetering en professionalisering werkt Amerpoort Christophorus continu aan verbeteren van de hulp aan kinderen/jongeren en hun ouders door vakbekwame professionals. De medewerkers hebben in hun opleiding geleerd hoe ze professioneel kunnen handelen. Hun professionele houding en handelen komt verder tot uitdrukking in het werken volgens een beroepscode en het werken met effectieve methoden, richtlijnen en protocollen. Bij hun professionele ontwikkeling hoort verder dat medewerkers steeds blijven leren.

De begeleiders bij Amerpoort Christophorus hanteren de Beroepscode voor de Jeugdzorgwerker¹ (BPSW, 2012) als inspiratiebron, leidraad en toetssteen voor morele reflectie en oordeelsvorming omtrent het beroepsmatig handelen en werkhouding. In de Beroepscode Jeugdzorgwerker geldt onderstaande ideaal als startpunt:

Jeugdzorg is een kwestie van beschaving. Wie in de jeugdzorg werkt, in welk beroep dan ook, draagt namens de samenleving en de overheid zorg voor jeugd en jongeren. Bijvoorbeeld als hun eerst verantwoordelijke ouders of verzorgers daarom vragen of daartoe niet of onvoldoende in staat zijn. Opdat de fundamentele kinderrechten van deze kwetsbare jonge mensen gerespecteerd worden en zij tot hun recht komen; Opdat zij beschermd worden als dat nodig is; Opdat zij optimaal de kans krijgen zich te ontwikkelen tot gezonde zelfstandige mensen die verantwoordelijkheid kunnen dragen voor zichzelf, anderen en de samenleving. De centrale doelstelling bij dit alles is om voor de jeugdige te komen tot veiligheid, bescherming en ontwikkeling. Hoe moeilijk haalbaar dit soms ook kan zijn. Dit is het ideaal van de jeugdzorg waar we als samenleving naar streven.

¹ De term 'jeugdzorg' wordt nu niet meer gebruikt. Deze term werd voorheen gebruikt als overkoepelende term voor jeugdbescherming, Jeugd & Opvoedhulp, Jeugd-ggz en hulp voor lvb-jeugdigen. Met de komst van de Jeugdwet is 'jeugdhulp' de aanduiding voor de laatste 3 hulpvormen.

Zie www.richtlijnenjeugdhulp.nl

Dit zijn voorbeelden van zogenoemde 'beschermjassen'.
Zie www.beschermjassen.nl

In het kader hieronder zijn de algemene uitgangspunten van de beroepscode te vinden.

Algemene artikelen Beroepscode Jeugdzorgwerker

A. Jeugdige cliënt tot zijn recht laten komen

De jeugdzorgwerker bevordert dat de jeugdige cliënt in zijn opvoeding en ontwikkeling tot zijn recht komt en werkt daartoe samen met diens sociale omgeving.

B. Bevordering deskundigheid

De jeugdzorgwerker oefent zijn beroep deskundig uit op basis van actuele kennis en in nauwe aansluiting op ontwikkelingen in de jeugdzorg.

C. Bereid iedere cliënt te helpen

De jeugdzorgwerker toont ten aanzien van iedere cliënt gelijke bereidheid te helpen bij opvoedings- en ontwikkelingsvragen.

D. Bevorderen van het vertrouwen in de jeugdzorg

De jeugdzorgwerker bevordert door het naleven van de beroepsnormen - en door daar persoonlijk verantwoording over af te leggen - het vertrouwen in de jeugdzorg.

E. Respect

De jeugdzorgwerker respecteert de persoon van:

- › de jeugdige cliënt met diens kwetsbaarheid, groeiende zelfstandigheid en eigen verantwoordelijkheid;
- › de ouder /opvoeder met zijn eigen verantwoordelijkheid en opvoedingsvisie, voor zover niet in strijd met wettelijke kaders.

F. Informatievoorziening over de hulp- en dienstverlening

De jeugdzorgwerker verschaft de jeugdige cliënt en diens wettelijke vertegenwoordigers de voor een goede professionele relatie relevante informatie, zoveel mogelijk in een voor de cliënt(en) begrijpelijke taal.

Op het gebied van jeugdhulp zijn recent verschillende richtlijnen ontwikkeld. De richtlijnen vormen de professionele standaard voor de beroepsgroepen van het Nederlands Instituut van Psychologen (NIP), de Nederlandse vereniging van pedagogen en onderwijskundigen (NVO) en de Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (BPSW).

De richtlijnen geven inhoudelijk richting aan het handelen van jeugdhulpprofessionals, ze zijn bedoeld om professionals te ondersteunen in het dagelijks werk. Een richtlijn biedt een overzicht van de laatste kennis: op basis van wetenschap, praktijk én cliëntvoorkeuren. Met de praktische aanbevelingen en kennis vanuit een richtlijn kunnen professionals en cliënten samen beslissen over goede hulp. Amerpoort Christophorus gebruikt met name de volgende richtlijnen:

- › Residentiële jeugdhulp
- › Ernstige gedragsproblemen
- › Problematische gehechtheid,

1.6 De uitdagingen voor Amerpoort Christophorus

De hiervoor genoemde ontwikkelingen en eisen brengen voor Amerpoort Christophorus een aantal uitdagingen met zich mee. Deze zijn als volgt samen te vatten:

› Verschuivingen in de doelgroep

Omdat het accent meer komt te liggen op zorg in de eigen omgeving, komen voornamelijk de cliënten met zwaardere problematiek terecht in de verblijfsvoorzieningen.

› Van zorgen voor naar zorgen dat

Het karakter van de dienstverlening verschuift van zorgen voor naar zorgen dat. Het zorgen *dát* betekent een verschuiving van de focus. Naast de zorgvrager, gaat de aandacht nadrukkelijker ook uit naar verwanten en vrijwilligers. In de nieuwe realiteit is bij hulpvragen eerst de cliënt zelf aan zet, dan de directe omgeving met familie en mantelzorgers en dan de professionele hulpverlening.

› Samenwerken met ouders en netwerk

Er komt een nadrukkelijker rol voor de mantelzorger(s), familie en vrijwilligers, voor zover beschikbaar. Als deze onvoldoende beschikbaar zijn, wordt actief gewerkt aan uitbreiding van het netwerk.

› Normaliseren, een zo gewoon mogelijk leven, participatie

In de zorg dient het gewone leven als uitgangspunt. Het streven is dat kinderen en jongeren zo veel mogelijk participeren in de samenleving, bijvoorbeeld door mee te doen aan de voetbalclub in het dorp en door stage te lopen in een regulier bedrijf of instelling.

› Vakmanschap en professionaliteit, vitaliteit in teams

Goede zorg voor de doelgroep vraagt veel van begeleiders. Vakmanschap en professionaliteit dienen ontwikkeld en goed onderhouden te worden. Daarbij is aandacht nodig voor de vitaliteit in teams: hoe blijven begeleiders en teams fit, gemotiveerd en geïnspireerd?

› **Stabiliteit en continuïteit voor de doelgroep**

Een van de belangrijkste basisbehoeften van de kinderen en jongeren is dat zij kunnen rekenen op vaste begeleiders die beschikbaar zijn en waarin zij vertrouwen kunnen opbouwen. Van de organisatie vraagt dit het maken van zorgvuldige afwegingen bij plaatsing en verplaatsing van kinderen en jongeren en bij het personeelsbeleid.

2 › **De doelgroep**

De doelgroep van Amerpoort Christophorus bestaat uit kinderen/jongeren van 10 – 18 à 22 jaar, met een matige tot lichte verstandelijke beperking en diverse bijkomende problematiek.

Kenmerken

Bij de doelgroep gaat het om een complex geheel van elkaar onderling beïnvloedende factoren die we hieronder benoemen.

A. Ontwikkelingsfase:

De kinderen en jongeren van Amerpoort Christophorus zitten of komen binnen afzienbare tijd in de fase van de puberteit en adolescentie. Kenmerkend voor deze fase zijn: losmaken van ouders, meer zelfstandigheid willen, zoeken naar eigen identiteit, experimenteren, seksuele ontwikkeling.

B. Verstandelijke beperking

De kinderen en jongeren hebben een matige tot lichte verstandelijke beperking, in combinatie met beperkt sociaal aanpassingsvermogen en beperkte sociale redzaamheid. De achterstand in ontwikkeling doet zich meestal op meerdere ontwikkelingsdomeinen voor (cognitief, lichamelijk, sociaal-emotioneel). Vaak is sprake van een disharmonisch profiel, dat wil zeggen dat er bij een kind/jongere grote verschillen zijn tussen de verschillende ontwikkelingsdomeinen. De ontwikkelingsleeftijd op sociaal-emotioneel gebied is bijvoorbeeld bij veel kinderen/jongeren lager dan de ontwikkelingsleeftijd op cognitief gebied.

C. Bijkomende problematiek

Bij elk kind/elke jongere gaat de verstandelijke beperking samen met een of meer van onderstaande problematiek:

- › Problemen op het gebied van gehechtheid en trauma (samenhangend met de beperking en/of ouder-/gezinsproblemen, stressvolle levensgebeurtenissen, mishandeling en/of verwaarlozing);
- › Ontwikkelingsstoornissen zoals ADHD of ASS;
- › Medisch-organische problemen;
- › Leer-/onderwijsproblemen;
- › Problemen in gezin en sociale context.

D. Probleemgedrag

De combinatie van en wisselwerking tussen de factoren genoemd onder A., B., en C. leiden bij de kinderen en jongeren in meerdere of mindere mate tot probleemgedrag, waarin de volgende componenten herkenbaar zijn:

- › veel stress, beperkte stressregulatie
- › negatief zelfbeeld, weinig zelfvertrouwen
- › Beperkte zelfredzaamheid
- › gebrekkig inzicht in eigen mogelijkheden en beperkingen
- › onder- en overvraging
- › beïnvloedbaar
- › grensoverschrijdend gedrag en agressie
- › veiligheidsrisico's, bijv. ten aanzien van geweld, criminaliteit, seksueel gedrag, middelengebruik,

2.1 Wat heeft de doelgroep nodig?

De vragen die de doelgroep stelt aan Amerpoort Christophorus zijn onder te verdelen in de hieronder genoemde kernthema's.

a. Een veilige woonplek, ervaren van warmte en geborgenheid, 'thuis'

De basis is een veilige en fijne plek, waar het kind/de jongere zich thuis kan voelen. Het gaat om een goed pedagogisch klimaat, toegespitst op wat het kind/de jongere nodig heeft. Kenmerken van een goed klimaat zijn volgens de Richtlijn Residentiële jeugdzorg):

- › Veiligheid, emotionele steun
- › Groei en ontwikkeling
- › Positieve onderlinge relaties
- › Structuur en leefregels

b. Relaties met ouders/familie en sociaal netwerk

Een kind is altijd met zijn ouders en familie verbonden. Ook als een kind niet meer thuis woont of de band met de ouders problematisch is, blijft het kind/de jongere een kind van zijn ouders en heeft hij wortels in zijn familie. Daarnaast is een breder sociaal netwerk van belang: mensen die het belangrijk vinden dat het goed gaat met het kind, vrienden en vriendinnen, leerkrachten, vrijwilligers.

c. Integrale beeldvorming, ondersteuning en behandeling

Elk kind en elke jongere is uniek en bij elke kind en elke jongere speelt een andere dynamiek van mogelijkheden en beperkingen, beïnvloedbare en niet-beïnvloedbare factoren, wensen en behoeften. Integrale, dynamische beeldvorming is nodig om elk kind en elke jongere goed te leren kennen en begrijpen en erachter te komen bij welke ondersteuning hij op welk moment het meest gebaat is. Ondersteuning die bijdraagt aan:

- › kwaliteit van leven
- › ontwikkeling
- › zelfbepaling/zelfregie
- › participatie

Integraal betekent dat meerdere disciplines hierin meekijken en meedenken en dat er een verbinding is tussen het dagelijks leven en de begeleiding in de groep enerzijds en onderzoek en specifieke behandeling anderzijds. Thema's die hiermee samenhangen zijn: 1) toekomstperspectief, 2) behandeling en 3) onderwijs en werk.

Toekomstperspectief

Voor de kinderen en jongeren in Amerpoort Christophorus en hun ouders is belangrijk dat het toekomstperspectief duidelijk wordt. Wat willen het kind/de jongere zelf en wat kan hij? Waarin kan hij zich verder ontwikkelen en hoe kan ze daarin ondersteund worden? Wat kunnen en willen de ouders? Welke belemmeringen kunnen weggenomen of verminderd worden? Welke ondersteuning hebben zij nu en in de toekomst nodig? Welk woonprofiel past daarbij?

Behandeling

Om de gevolgen van hun problematiek te verminderen en hun functioneren te verbeteren, hebben de meeste kinderen en jongeren van de doelgroep behandeling op maat nodig. Bijvoorbeeld antroposofische therapie, behandeling op het gebied van hechting en trauma, ASS, ADHD, vaardigheidstraining.

Passend onderwijsaanbod en arbeidstoeleiding

Onderdeel van het toekomstperspectief is de vraag welke vorm van werk of dagbesteding past bij de jongere en wat nodig is om dit te realiseren.

3 > Pedagogische visie en uitgangspunten

Dit hoofdstuk vormt de kern van dit document. Hierin wordt de pedagogische visie beschreven en in pedagogische uitgangspunten uitwerkt hoe deze in de praktijk gestalte krijgt.

3.1 Pedagogische visie

Door de meervoudige problematiek van de doelgroep hebben de kinderen en jongeren gespecialiseerde zorg nodig hebben waarvan opvoeding, (ortho)pedagogische zorg en behandeling deel uitmaken. De zorg die Amerpoort Christophorus biedt, is gebaseerd op actuele wetenschappelijke inzichten over de doelgroep en de problematiek, en maakt gebruik van wat bekend is over werkzame elementen in de zorg voor de doelgroep.

Vanuit de visie en een gezamenlijke basishouding wordt de verzorging en opvoeding en het (ortho)pedagogisch handelen/ behandelen door alle medewerkers gestalte gegeven. Hieronder beschrijven we de thema's die deel uitmaken van de pedagogische visie.

3.1.1 Antroposofisch mensbeeld

De antroposofische visie gaat uit van een holistisch mensbeeld. Kern daarvan is dat elk kind een uniek mens is, een 'ik' met een gezonde kern en een eigen levensopgave. Vanuit deze visie bieden begeleiders van Amerpoort Christophorus elk kind en elke jongere de best passende zorg: aansluitend bij de behoeften, wensen en mogelijkheden van het kind of de jongere, zijn ouders en netwerk, ontwikkelings- en toekomstgericht. Een belangrijk begrip in de zorg voor de doelgroep is 'helende omgeving': een omgeving die de bewoners aanspreekt in al zijn aspecten. Een helende omgeving brengt cliënten beter in evenwicht en vormt een basis voor verdere ontwikkeling (Korte, 2010). Kenmerken van een helende omgeving zijn:

- > Veiligheid
- > Rust en aandacht
- > Herkenbaar en begrijpelijk
- > Continuïteit
- > Gedoseerde prikkels
- > Geen angst, onrust of depressie uitlokkend
- > Duidelijke normen voor het omgaan met de omgeving

Een tweede begrip dat de zorg vanuit de antroposofische visie kenmerkt is ritme. Ritme is de herhaling van een gegeven die niet steeds precies hetzelfde is – ritmische ordening. Een ritme geeft structuur, regelmaat en maakt het leven overzichtelijk en voorspelbaar. Een ritmisch vormgegeven leefklimaat kan kwetsbare kinderen en volwassenen veel steun bieden (Korte, 2010). Het voelt vertrouwd, zeker voor kinderen en jongeren die op andere aspecten in het leven minder grip hebben.

Door het ritmisch element kan voorkomen worden dat verstarring optreedt en kinderen door te vaste structuur versterkt worden in hun eenzijdigheden. Het vaste dag-, week-, of jaarritme geeft een vaste structuur, daarbinnen kan variatie aangebracht worden (Korte, 2010).

3.1.2 Visie op ontwikkeling en opvoeding

Uitgangspunt voor Amerpoort Christophorus is dat elk kind en elke jongere een uniek mens is die er mag zijn, met zijn beperkingen, mogelijkheden en talenten, die een plaats heeft in de samenleving. Elk kind heeft een gezonde kern en een natuurlijke neiging tot ontwikkeling. Begeleiders kijken naar het eigene, het individuele van elk kind en elke jongere, ze gaan op zoek naar wat hij wél kan, naar wat wél lukt. Begeleiders zijn uit op ontwikkeling en groei en zien dat als organisch proces waarvoor aandacht geven, goed kijken, samen optrekken nodig is. Begeleiders gaan een verbinding aan met de kinderen en jongeren waarin zij kunnen groeien en ontwikkelen.

Creëren van een veilige sfeer is voor elk kind en elke jongere van groot belang, het is de basis voor ontwikkeling. Hierin speelt de kwaliteit van de interactie tussen begeleider en kind of jongere een doorslaggevende rol. Het gaat om het bieden van een veilige relatie die de basis vormt voor het bestaan, in combinatie met het

bieden van de gelegenheid tot zelfstandig worden en autonomie. Pas als een kind of jongere zich in de relatie met zijn begeleiders veilig en vertrouwd voelt, zich gezien weet, ruimte krijgt in combinatie met de juiste mate van begrenzing, ontstaat een vruchtbare voedingsbodem voor leren en ontwikkelen.

3.1.3 Gehechtheid

Gehechtheid is hierin een essentieel aspect. Bij veel kinderen en jongeren die bij Amerpoort Christophorus wonen, spelen problemen op het gebied van gehechtheid. Onveilige gehechtheid komt veel vaker voor bij kinderen met een autistische stoornis, ontwikkelingsstoornis en/of verstandelijke beperking. Enerzijds is het voor deze kinderen moeilijk om (patronen van) gehechtheidservaringen op te slaan in hun geheugen. Anderzijds is het voor ouders van deze kinderen moeilijker om een veilige band op te bouwen met het kind, doordat kinderen minder en moeilijker afleesbare signalen afgeven.

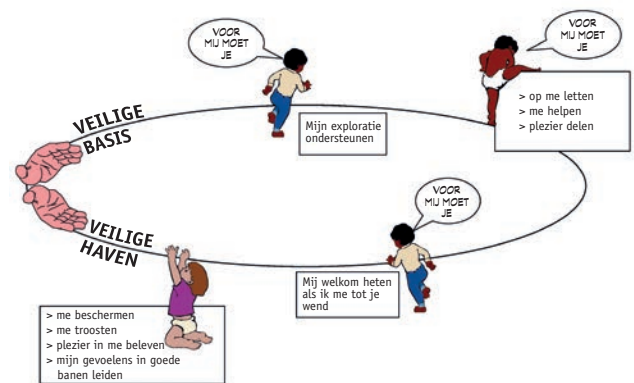
Een essentiële factor waarmee rekening gehouden moet worden, is dat een residentiële opname altijd een scheiding van bestaande gehechtheidsfiguren betekent en daarmee een negatieve gehechtheidservaring betekent. Kinderen en jongeren met verstoorde gehechtheidsrelaties hebben in het algemeen weinig zelfvertrouwen, kunnen hun emoties niet goed reguleren en zijn minder sociaal vaardig dan jongeren met een veilige gehechtheidsrelatie. Een problematische gehechtheidsrelatie heeft een negatieve invloed op de kwaliteit van leven. Ook gaat problematische gehechtheid vaak samen met probleemgedrag.

Voor de doelgroep van Amerpoort Christophorus geldt bovendien relatief vaak dat er sprake is van een problematische gezinsituatie. Bijvoorbeeld ouders met een verstandelijke beperking, psychiatrische problematiek, een lage sociaal-economische positie of onverwerkt trauma. Het gevolg daarvan kan zijn dat de ouders in mindere of in wisselende mate beschikbaar zijn voor het kind, of dat bepaald gedrag van de ouder het kind angst aanjaagt. De ouder is dan tegelijkertijd een bron van angst en troost.

Problematische gehechtheid komt veelvuldig voor bij kinderen die verwaarloosd of mishandeld zijn en daardoor getraumatiseerd zijn. De impact daarvan is groot, omdat het kind getraumatiseerd is door degene die juist liefdevolle verzorging en veiligheid had moeten bieden.

Een belangrijk inzicht uit wetenschappelijk onderzoek is dat herstel van een problematische gehechtheidsrelatie altijd mogelijk is. In de eerste plaats door ouders te helpen om sensitief naar hun kind te zijn. Als dit niet lukt of de ouder niet beschikbaar is, dan is heilzaam dat de jongere zich kan hechten aan een andere volwassene, zoals een begeleider. Belangrijk is dat die begeleider voor een langere periode beschikbaar is. Ook is een essentieel aspect dat de begeleider in contact blijft met het kind of de jongere, ook als het moeilijk wordt en het kind/de jongere zich terugtrekt uit het contact. Basisvertrouwen is hierin een kernbegrip. In

onderstaande figuur, de 'cirkel van veiligheid' (Cooper, Hoffman, Marvin & Powell, 1998), wordt dit geïllustreerd.

Vanuit een veilige basis (bovenkant cirkel) wordt het kind/de jongere ondersteund om op ontdekking uit te gaan, de omgeving te exploreren. De begeleider doet dat door bijvoorbeeld het kind/de jongere te helpen, op hem te letten en samen plezier te delen. Dit kan verwoord worden als: "toe maar". In tijden van stress is belangrijk dat het kind/de jongere kan terugvallen op een veilige haven (onderkant cirkel). Ook hierbij is het belangrijk signalen van het kind/de jongere te ontvangen en dat te laten merken. Vervolgens steunt de begeleider het kind/de jongeren door bijvoorbeeld troosten, beschermen en gevoelens in goede banen leiden. Hierbij past de uitdrukking: "kom maar".

3.1.4 Ontwikkelingstaken

In elke fase doorloopt de jongere ontwikkelingstaken. Dat zijn taken die op een bepaalde leeftijd aan de orde zijn zoals huilen bij honger of kirren bij plezier tijdens de baby- en kleutertijd, leren lezen en schrijven tijdens de basisschooltijd, meer toenadering zoeken tot leeftijdsgenoten en meer afstand nemen van de ouders tijdens de adolescentie, et cetera. In ieder stadium is een bepaalde thematiek aan de orde die vertaald kan worden in concrete taken. Voor het vervullen van deze taken moet het kind of de jongere vaardigheden leren. Dit is voorwaarde voor een goed verloop van de ontwikkeling en kan daarom het beste tijdens de daartoe geëigende levensfasen gebeuren. Is dat niet het geval, dan hoeft dat nog niet te leiden tot een onomkeerbare problematische ontwikkeling. De mens is flexibel, hij kan gemiste ontwikkelingen zich alsnog eigen maken (Slot & Spanjaard, 2006). Ontwikkelingstaken zijn afgestemd op 'modale' jongeren en ouders in onze huidige Nederlandse samenleving. Voor jongeren en ouders die in afwijkende omstandigheden verkeren kunnen bepaalde taken extra moeilijk zijn en kan er sprake zijn van meer ontwikkelingstaken.

Bij kinderen en jongeren met een verstandelijke beperking en bijkomende problematiek geldt dat het profiel van hun ontwikkeling zeer disharmonisch is. Dat betekent dat ze op sommige ontwikkelingstaken min of meer leeftijdsadequaat kunnen functioneren en op andere ontwikkelingstaken op een veel lager

niveau functioneren. Een jongere kan bijvoorbeeld op cognitief gebied op het niveau van een 12-jarige en emotioneel op het niveau van een kleuter functioneren. Daardoor kunnen problemen ontstaan in de zin van over- en ondervraging. Begeleiders proberen elk kind tot optimale ontwikkeling te laten komen, door de juiste combinatie van veiligheid en stimulans/uitdaging te bieden.

3.1.5 Visie op opvoeden

Opvoeden betekent kinderen de kans geven zich te ontwikkelen tot personen die een volwaardige plek hebben in de samenleving. In het algemeen zijn ouders in de eerste plaats de opvoeders van een kind. Maar voor de ouders van de kinderen die bij Amerpoort verblijven geldt dat zij door allerlei omstandigheden de opvoederrol niet meer (volledig) uitoefenen. Het opvoederschap is (tijdelijk) overgedragen aan de (professionele) opvoeders van Amerpoort. Het ouderschap blijft echter bestaan: onderdeel van de pedagogische visie is de onlosmakelijke verbondenheid van het kind/de jongere met zijn ouders, ook wanneer ouders niet in beeld zijn. Een kind ontleent zijn identiteit aan zijn ouders. Vanuit deze verbondenheid is het van belang dat ouders zo veel als mogelijk worden betrokken bij het verblijf van hun kind bij Amerpoort Christophorus.

Het opvoeden van kinderen en jongeren met complexe problematiek in een residentiële setting vraagt veel extra's omdat er, naast de reguliere ontwikkelingsstaken die voor hen al moeilijker zijn, ook nog extra ontwikkelingsstaken bijkomen (bijvoorbeeld omgaan met een andere leefomgeving; ontwikkeling van vertrouwen richting groepsbegeleiders; omgaan met de opname en de problematiek; omgaan met loyaliteiten; etc.).

3.1.6 Systeemgerichte benadering

Begeleiders van Amerpoort Christophorus kijken met een systeemgerichte blik naar ontwikkeling en opvoeding, vanuit het uitgangspunt dat ieder mens leeft in verbinding met anderen en in een context. Een systeem is een begrensd netwerk van relaties. Veranderingen bij één lid van het systeem of in één relatie hebben gevolgen voor alle systeemleden en relaties. In het gezin worden subsystemen onderscheiden; partnersysteem, oudersysteem, kindsysteem en ouder-kindsysteem. De systeemgerichte benadering kijkt naar het hele gezin. Niet door elk lid individueel te doorgronden en dan de individuen bij elkaar op te tellen, maar door oog te hebben voor wat er zich tussen de gezinsleden afspeelt (Choy, 2003). Kenmerkend voor het de systeemgerichte benadering is dat niet in lineaire oorzaak-gevolg verbanden gedacht wordt. De kern van het systeemdenken ligt in circulariteit; binnen het geheel van de werkelijkheid heeft alles zijn invloed op alles.

Begeleiders gaat uit van wederzijdse beïnvloeding en circulaire verbanden en hebben oog voor ieders aandeel in het functioneren van het systeem. De intentie is om door middel van een systeemgerichte benadering de natuurlijke band en waar mogelijk het samenleven van ouder en kind in stand te houden. Dit vanuit de

overweging dat het in principe in het belang van zowel de ouder als het kind is om zich samen aan elkaar te kunnen ontwikkelen. Tegelijkertijd is er het besef dat de ontwikkeling van het kind wordt bedreigd vanwege zijn beperking en soms onvermogen van de ouders en de daaruit voortvloeiende problematiek.

3.2 Pedagogische uitgangspunten

De pedagogische visie krijgt gestalte in de volgende drie uitgangspunten:

1. Kinderen en jongeren zijn verbonden met hun ouders, familie en de samenleving.

Begeleiders ondersteunen en stimuleren kinderen en jongeren naar optimale participatie in verbanden die voor hen van belang zijn.

2. Kinderen en jongeren komen tot hun recht in een veilig en uitdagend pedagogisch klimaat.

Begeleiders gaan in verbinding met kinderen en jongeren in een warme, huiselijke en helende omgeving die aandacht, steun en optimale kansen voor ontwikkeling biedt.

3. Elk kind en elke jongere is een uniek mens, met eigen wensen, talenten en mogelijkheden.

Begeleiders werken door middel van een integrale aanpak van dagelijkse zorg, onderzoek en behandeling met het kind/de jongere, ouders/verzorgers en anderen samen aan een passend toekomstperspectief.

3.2.1 Kinderen en jongeren zijn verbonden met hun ouders, familie en de samenleving

Elk kind en elke jongere is onlosmakelijk verbonden met zijn ouders/gezin en maakt deel uit van een groter geheel: familie en andere belangrijke mensen, school en vrije tijd, de woonomgeving, de samenleving. Begeleiders van Amerpoort Christophorus erkennen de loyaliteit van kinderen en jongeren aan hun ouders die voortkomt uit deze band. Zij steunen elk kind en elke jongere om die verbondenheid te ervaren, te participeren in verbanden die voor hen van belang zijn en van betekenis te kunnen zijn voor anderen. Dit uitgangspunt komt tot uitdrukking in de volgende aspecten:

› Aandacht voor familie van herkomst

Medewerkers hebben oog voor de betekenis die ouders, broers en zussen en andere mensen hebben voor het kind/de jongere. Ook als er door omstandigheden geen of weinig contact is met ouders/familie, benoemt de medewerker de verbondenheid met ouders en familie. Daarbij heeft de medewerker aandacht voor achtergrond en cultuur van het gezin van herkomst. Juist in de kwetsbare ontwikkelingsfase van kind naar volwassene kan de verbinding met de eigen achtergrond en cultuur een bron van

steun zijn. De medewerker zoekt voor elk kind en elke jongere naar manieren om die verbinding tot uitdrukking te brengen, met kleine gesprekjes over ouders en andere familieleden, maar ook bijvoorbeeld met een foto, voorwerp of het klaarmaken van een specifieke maaltijd die de het kind/de jongere herinnert aan fijne momenten van vroeger.

› Samenwerking met ouders en familie

Ouders worden zoveel mogelijk betrokken bij het wonen en leven van hun kind in Amerpoort Christophorus. Zij zijn welkom, worden gestimuleerd om een actieve rol te vervullen voor hun kind en, indien zij dit willen en kunnen, voor de groep/de woning. Medewerkers realiseren zich dat zij een gedelegeerde opvoedingstaak hebben en ondersteunen ouders zo goed mogelijk in hun ouderschap. Voor ouders is het vaak moeilijk en betekent het een ervaring van verlies dat zij, al dan niet tijdelijk, niet zelf voor hun kind kunnen zorgen. Medewerkers hebben hier oog voor. Voor kinderen en jongeren is van groot belang dat zij voelen dat dat ouders en medewerkers er samen voor hen zijn. Vanuit hun loyaliteit aan ouders hebben zij 'toestemming' van hun ouders nodig om bij Christophorus te mogen zijn én erkenning van hun begeleiders dat hun ouders belangrijk voor hen zijn. Ook als de samenwerking met de ouders moeilijk is, blijft de medewerker investeren in een goede samenwerkingsrelatie met ouders.

› Opbouwen en ondersteunen van een sociaal netwerk

Medewerkers stimuleren en steunen het kind/de jongere bij het aangaan en onderhouden van relaties met andere mensen. Zij gaan samen met het kind/de jongere en ouders actief op zoek naar personen in het sociaal netwerk die een bijdrage kunnen leveren aan vergroting van de leefwereld, grotere zelfredzaamheid en meer zelfregie.

› Het gewone leven

Medewerkers zoeken voor elk kind en elke jongere naar manieren om aan het 'gewone leven' deel te nemen en mee te doen in de samenleving buiten de zorg. Als het kan wordt ernaar toe gewerkt dat een jongere buiten Amerpoort naar school gaat en stage of werk kan vinden, naar een sportclub in het dorp of de stad enz. Voor kinderen en jongeren die minder mogelijkheden hebben in de buitenwereld, zoeken medewerkers naar mogelijkheden om de buitenwereld binnen te halen.

3.2.2 Kinderen en jongeren komen tot hun recht in een veilig en uitdagend pedagogisch klimaat

Het tweede uitgangspunt gaat over het pedagogisch klimaat. Het pedagogisch klimaat is de basis in Amerpoort Christophorus: de kinderen en jongeren wonen en leven in de groep, doen daar hun ervaringen op en ontwikkelen zich. De invulling van het leef- en opvoedklimaat is van grote invloed op het welbevinden en de ervaren veiligheid van de kinderen en jongeren, op leren en

ontwikkelen. Voor de kinderen en jongeren die bij Amerpoort Christophorus wonen, is specifieke aandacht nodig voor het pedagogisch klimaat. Door hun achtergrond en ervaringen, beperkingen en ontwikkelingsproblemen, ontbreekt het hen vaak aan basisvertrouwen: vertrouwen in anderen en in zichzelf. Ook hebben zij moeite zich te verbinden met de omgeving en zijn zij extra gevoelig voor omgevingsinvloeden. Veiligheid, voorspelbaarheid en betrouwbaarheid zijn kernbegrippen voor het pedagogisch klimaat. Begeleiders hebben hierin een centrale rol. Zij gaan een verbinding aan met de kinderen en jongeren en hebben veel aandacht en zorg voor alle aspecten van het klimaat en de omgeving.

Vanuit de antroposofische visie op een 'helend klimaat' geven de begeleiders gestalte aan de kernpunten van een goed pedagogisch klimaat zoals genoemd in de Richtlijn Residentiële jeugdzorg:

1. Steun, sensitiviteit en responsiviteit

Dit kenmerk gaat met name over de relatie tussen het kind/de jongere en de begeleider, de sensitiviteit waarmee een begeleider ingaat op signalen van het kind/de jongere. Het gaat om de basisprincipes van gehechtheid die van belang zijn voor alle kinderen, maar extra nadruk vragen voor kinderen en jongeren met een problematische gehechtheid en/of trauma. Door sensitief en responsief te reageren, krijgt een kind drie essentiële boodschappen waardoor een kind basisvertrouwen kan ontwikkelen:

- › jij bestaat voor mij (bestaansrecht)
- › jij bestaat op jouw manier voor mij (persoonsrecht)
- › ik zal er altijd voor je zijn als je me nodig hebt (onvoorwaardelijke acceptatie)

Voor de kinderen en jongeren van Amerpoort Christophorus is niet vanzelfsprekend dat zij deze boodschappen gekregen en geïnternaliseerd hebben. Van de medewerkers wordt een specifieke inzet gevraagd om een relatie op te bouwen met de kinderen/jongeren waarin zij basisvertrouwen kunnen ontwikkelen. De kinderen/jongere zijn vaak angstig en gespannen, hebben moeite met nabijheid en vertonen nogal eens gedrag waarmee ze de ander afstoten.

Steun, sensitiviteit en responsiviteit betekent voor begeleiders:

› Stabiliteit en continuïteit in relaties

Begeleiders van Amerpoort Christophorus onderkennen, vanuit het perspectief van gehechtheid, het grote belang van stabiliteit en continuïteit in relaties voor de kinderen en jongeren en streven ernaar dat elk kind en elke jongere vaste, langdurige verbindingen kan aangaan met hun professionele opvoeders. Voor elk kind en elke jongere is er één begeleider die een speciale band met het kind/de jongere heeft en zoveel mogelijk beschikbaar is voor hem.

› Relatie

De begeleiders gaan met elk kind en elke jongere een relatie aan die zich kenmerkt door sensitiviteit en responsiviteit. Ze bejegenen kinderen en jongeren vanuit warmte en betrokkenheid, inlevingsvermogen, echtheid, acceptatie en respect. De begeleiders proberen zich te verplaatsen in de jongere, zijn oprecht geïnteresseerd in zijn belevingswereld, laten merken dat ze hem zien en horen, geven bevestiging door te verwoorden wat de jongere voelt of doet. Zij bieden hulp of troost, een knuffel als het kind of de jongere daar behoefte aan heeft en leiden boosheid en andere emoties in goede banen. Begeleiders gaan op een professionele manier om met nabijheid en afstand, waarbij ze steeds uitgaan van wat voor het kind/de jongere belangrijk is en wat hij aankan.

› Tijd en aandacht

De begeleiders zorgen ervoor dat zij voor elk kind / elke jongere regelmatig de tijd nemen en hem de volle aandacht geven. Door samen iets te doen, maar ook met oogcontact, lichaamstaal, gesprekje. Ook als het druk is of andere jongeren veel aandacht vragen, creëren zij voor de jongere momenten dat ze echte, ongedeelde aandacht hebben. Begeleiders checken regelmatig bij zichzelf en bij elkaar of ze elk kind/elke jongere echt 'gezien' hebben tijdens hun dienst.

› Beschikbaarheid en betrouwbaarheid

De begeleiders laten elk kind en elke jongere merken dat ze er voor hem zijn. Ook als een jongere contact afwijst, laat de medewerker nadrukkelijk weten dat hij voor de jongere open staat. Als een jongere aandacht vraagt en de begeleider heeft op dat moment geen tijd, gaat hij toch in op zijn vraag door uit te leggen dat hij op dat moment geen tijd heeft en af te spreken wanneer het wel kan. Door afspraken na te komen, maar ook door toe te geven dat ze iets vergeten zijn of niet goed gedaan hebben, laten begeleiders de kinderen en jongeren weten dat zij betrouwbaar zijn.

› Lichamelijke verzorging

De kinderen en jongeren van de doelgroep hebben er vaak moeite mee om zich goed te voelen in hun lichaam. De begeleiders hebben oog voor de fysieke gesteldheid van de kinderen en jongeren en proberen door middel van lichamelijke verzorging, voeding en kleding hun lichamen welbevinden te verbeteren. Vaak heeft dat een directe invloed op het gedrag.

› Begrijpen van het kind/de jongere achter het gedrag

Begeleiders kijken altijd naar de wensen, gevoelens en behoeften van het kind/de jongere achter zijn gedrag: ze interpreteren het gedrag vanuit de beperking en problematiek van het kind of de jongere, zoeken naar de functie van het gedrag, plaatsen het in de ontwikkelingsleeftijd en problematiek en reageren daarop met een passend antwoord. Als het gedrag onacceptabel is, helpen zij het kind of de jongere het gedrag om te buigen naar een acceptabele vorm.

› Positief

De focus van de begeleiders ligt bij ieder kind en jongere op de mogelijkheden. Elk kind heeft een gezonde kern, eigen talenten en mogelijkheden. Begeleiders geven kinderen en jongeren het gevoel dat ze iemand zijn en iets kunnen, door wat goed gaat op te merken en er complimenten voor te geven. Als iets niet goed gaat, gaan zij uit van de positieve intenties die het kind of de jongere heeft en helpen zij hem om het een volgende keer beter te doen.

› Reflectie

Om goed om te kunnen gaan met de kinderen en jongeren zijn de begeleiders zich bewust van en reflecteren zij, zowel individueel als in teamverband op hun eigen emoties, reacties en gedrag die het contact met een kind of jongere bij hen oproept.

2. Groei en ontwikkeling

Kinderen en jongeren groeien en zijn in ontwikkeling, ook als zij een beperking of ontwikkelingsproblemen hebben. Deze kinderen en jongeren hebben de potentie om nieuwe kennis en vaardigheden te leren, mits zij hierbij passende ondersteuning krijgen. Dit stelt eisen aan de omgeving en begeleiders waarbij rust en geduld, afstemming, timen en doseren, centraal staan.

Ondersteuning van groei en ontwikkeling betekent voor begeleiders:

› Aansluiting

De begeleiders spannen zich er bij elk kind en elke jongere voor in om aansluiting te vinden. Ze kijken naar zijn belevingswereld, interesses en sterke kanten en proberen daarin aanknopingspunten te vinden voor nieuwe uitdagingen en verdere ontwikkeling.

› Afstemming

De begeleiders proberen optimale kansen te bieden voor groei en ontwikkeling door een zorgvuldig dosering van ondersteunen en uitdagen. Zij maken een inschatting van de ontwikkelingsleeftijd op de verschillende ontwikkelingsgebieden en stemmen hun ondersteuning daarop af. Ze realiseren zich dat de ontwikkeling soms met hele kleine stapjes gaat en hebben positieve verwachtingen dat het volgende stapje gaat lukken. Ze proberen over- of onder-vraging te voorkomen en zorgen ervoor dat kinderen en jongeren zoveel mogelijk succeservaringen op kunnen doen.

› Autonomie

Kinderen en jongeren leren door zelf dingen te doen en te ontdekken en ook fouten te maken. De begeleiders laten kinderen en jongeren autonomie ervaren door hen zo veel mogelijk zelf te laten doen, zelf keuzes te laten maken en dingen zelf uit te proberen. Daarbij maken zij steeds een zorgvuldige afweging tot hoever zij jongeren vrij kunnen laten en wanneer zij bescherming moeten bieden om te grote risico's te voorkomen. Als het noodzakelijk is

dat de begeleider de regie neemt, probeert hij dat op een manier te doen waardoor het kind of de jongere het gevoel heeft dat hij zelf de regie blijft houden

› Leefwereld vergroten

De begeleiders proberen de leefwereld van kinderen en jongeren te vergroten door hen een diversiteit aan ervaringen op te laten doen, aansluitend bij hun interesses. Kinderen en jongeren worden gestimuleerd zo veel mogelijk deelnemen aan het gewone leven. Bijvoorbeeld door boodschappen doen, een uitstapje, een voetbalwedstrijd bijwonen. De begeleiders schakelen hiervoor waar mogelijk andere mensen in, zoals familieleden en vrijwilligers.

› Talenten ontdekken en ontwikkelen

De begeleiders onderkennen de sterke kanten en talenten die de kinderen en jongeren hebben en geven hen stimulans om die verder te ontwikkelen. Dat kan binnenshuis zijn, door zorgvuldig taken aan een jongere te geven waarin hij goed is, of buitenshuis, door te zoeken naar mogelijkheden om bijvoorbeeld een sport te doen.

› Verwachtingen

Vaak is het moeilijk om in te schatten wat een kind of jongere wel of niet kan leren. Begeleiders staan regelmatig bewust stil bij hun verwachtingen van een kind/jongere en stellen verwachtingen bij als dat nodig blijkt. Daarbij blijven zij uitgaan van geloof en vertrouwen in wat het kind/de jongere kan leren en tegelijkertijd realisme als het gaat om grenzen en het geduld dat nodig is om vooruitgang te zien.

› Onderwijs/werk/dagbesteding

Onderwijs is een essentieel aspect voor de ontwikkeling. De begeleiders stimuleren en steunen de kinderen en jongeren zoveel mogelijk op het gebied van school, stage en opleiding.

› Seksuele ontwikkeling

De begeleiders hebben aandacht voor de seksuele ontwikkeling van de jongeren. In de leeftijdsfase van puberteit en adolescentie is dit een essentieel aspect in de ontwikkeling waarvoor ondersteuning nodig is. Begeleiders geven jongeren ruimte om op een veilige manier relaties aan te gaan en hun eigen seksualiteit te ontdekken en bieden daar passende ondersteuning bij.

3. Structuur en (leef)regels

Structuur en leefregels zijn altijd van belang om de kinderen houvast te bieden en dragen bij aan een gevoel van veiligheid en competentie. Voor de doelgroep is voorspelbaarheid, betrouwbaarheid en duidelijkheid van extra groot belang, gezien hun achtergrond en problematiek. Een duidelijke dagroutine en ritme zijn hierin belangrijke elementen.

Ook regels en afspraken zijn onderdeel van de structuur. Regels geven duidelijkheid over wat wel en niet mag en kan. De kinderen en jongeren die bij Amerpoort Christophorus verblijven, hebben vaak meer dan anderen externe controle in de vorm van regels en afspraken nodig, omdat hun morele ontwikkeling achterloopt of stagneert.

Het bieden van een goede structuur en (leef) regels betekent voor begeleiders:

› Ritme

Begeleiders bieden een steunende structuur door een ritmische ordening in het leefklimaat aan te brengen. Aan de hand van de antroposofische principes werken zij met een duidelijk dag-, week-, maand- en jaarritme. Culturele aspecten zoals jaarfeesten maken daar deel van uit. Daarnaast markeren zij belangrijke momenten met vaste rituelen, zoals bij de maaltijden en de overgangen in de dag. Aandacht voor ritme betekent ook bewust rustpauzes inlassen op de momenten dat een kind of jongere dat nodig heeft.

De begeleiders gebruiken ritme om voorspelbaarheid te bieden, maar tegelijkertijd biedt ritme ook de mogelijkheid om verstarren in structuur tegen te gaan. Een vast patroon kan doorbroken worden door deze op ritmische wijze te onderbreken: bijv. altijd met mes en vork eten, behalve op zaterdag, als er broodjes gegeten worden (Korte (2015)).

› Voorspelbaarheid

De begeleiders proberen in hun gedrag zo voorspelbaar mogelijk te zijn. Door steeds te benoemen en uit te leggen waarom ze iets doen of niet doen, weten kinderen en jongeren wat zij kunnen verwachten. De begeleiders stemmen onderling goed af wat ze afspreken met kinderen en jongeren, zodat het voor hen duidelijk is en zij geen elkaar tegensprekende boodschappen krijgen. Als persoon is iedere begeleider voorspelbaar en betrouwbaar.

› Omgaan met regels

De begeleiders gaan bewust om met regels in de groep. Er zijn niet meer regels dan nodig is, de regels zijn duidelijk en waar dat kan worden kinderen en jongeren betrokken bij het opstellen van regels. De begeleiders bewaken dat regels en het handhaven daarvan niet ontaardt in beheersing. Als ze een kind of jongere aanspreken op een regel, doen ze dat op een positieve manier, door uit te leggen wat ze van het kind of de jongere verwachten en hem te helpen om het goed te doen.

4. Onderlinge interactie en atmosfeer

Het leefklimaat in de groep wordt in belangrijke mate bepaald door de onderlinge interacties tussen de kinderen. In een goede sfeer leren en ontwikkelen kinderen en jongeren in het contact met de groepsgenoten.

Zorg dragen voor goede onderlinge interactie en atmosfeer betekent voor begeleiders:

› Aandacht voor groep en groepsprocessen

De begeleiders hebben een actieve rol in de groep en creëren een positieve sfeer door veel met de kinderen en jongeren te doen en veel positieve momenten van samen-zijn te creëren. Ook vaste rituelen dragen bij aan een positieve sfeer in de groep. De begeleiders houden individueel en als team de sfeer in de groep en de onderlinge interacties in de gaten.

› Voorkomen en tegengaan van agressie en grensoverschrijdend gedrag

De achtergrond en problematiek van de kinderen en jongeren brengt soms agressie of andere vormen van grensoverschrijdend gedrag met zich mee. Begeleiders signaleren het als kinderen of jongeren elkaar op een negatieve manier beïnvloeden of negatief gedrag van elkaar overnemen, en grijpen hierop in. Als zich een dreigende situatie heeft voorgedaan, bespreken ze dat na, ook als een jongere er niet rechtstreeks bij betrokken was.

5. Fysieke omgeving

De fysieke omgeving heeft een grote invloed op het welbevinden van mensen. Voor de doelgroep van Amerpoort Christophorus geldt dat nog sterker dan voor mensen zonder beperking. Zij zijn relatief sterk afhankelijk van hun omgeving en hebben baat bij een voor hen herkenbare en begrijpelijke omgeving. Door de kinderen en jongeren te helpen een verbinding met hun omgeving aan te gaan, wordt een basis gevormd voor het vergroten van hun autonomie en zelfstandigheid (Korte, 2010).

Aandacht voor de fysieke omgeving betekent voor begeleiders:

› Zorg voor de ruimte

De begeleiders besteden veel aandacht en zorg aan de omgeving. Hiermee geven zij kinderen en jongeren de boodschap: jij bent het waard. Een omgeving waar zorg aan besteed wordt, wekt positieve gevoelens op en versterkt het zelfbewustzijn. Bij de inrichting van de ruimte zijn zorgvuldig keuzes gemaakt voor bijvoorbeeld materialen, kleuren, geluid, luchtkwaliteit en verlichting. De ruimtes zijn voor de kinderen en jongeren duidelijk en herkenbaar, functioneel en degelijk. Kinderen en jongeren mogen zelf naar wens hun eigen kamer inrichten, de begeleiders stimuleren hen om hun ruimte schoon en prettig te houden

› De natuur

De begeleiders bieden kinderen en jongeren op een actieve manier contact met de natuur, door bijvoorbeeld regelmatig naar buiten te gaan. Contact met de natuur kan de kinderen en jongeren beter in evenwicht brengen. De begeleiders halen ook elementen uit de natuur naar binnen, bijvoorbeeld met planten en een seizoenstafel.

3.2.3 Elk kind en elke jongere is een uniek mens, met eigen wensen, talenten en mogelijkheden.

Het derde uitgangspunt gaat over het geheel van de dagelijkse zorg, diagnostiek en behandeling die nodig zijn om het unieke van elk kind en elke jongere

Het verblijf bij Amerpoort Christophorus is altijd tijdelijk, de duur kan variëren. Sommige kinderen en jongeren gaan terug naar hun ouders of naar een andere woonvoorziening waar zij zich verder kunnen ontwikkelen. Uiteindelijk perspectief is een situatie waarin de inmiddels volwassen geworden cliënt zelfstandig of met ondersteuning woont, werk/opleiding of een andere vorm van dagbesteding heeft, passende vrijetijdsbesteding, en relaties / netwerk.

Begeleiders streven ernaar, samen de jongere en ouders, een toekomstperspectief te realiseren dat aansluit bij hun wensen en mogelijkheden. Begeleiders van Amerpoort Christophorus gaan hierbij uit van een holistische visie: het kind/de jongere als uniek wezen waarin de diverse aspecten van het kind en van de omgeving op unieke wijze met elkaar verweven zijn.

Bij de problematiek van de kinderen en jongeren van Amerpoort Christophorus speelt een complex geheel van met elkaar interacterende factoren in de persoon en in de omgeving. Gezien de complexiteit en de vraag naar een passend toekomstperspectief is integrale beeldvorming een essentieel thema voor Amerpoort Christophorus. Beeldvorming is van wezenlijk belang om de begeleiding zo optimaal mogelijk af te stemmen op de kinderen en jongeren en betrokkenen hierin te ondersteunen.

Amerpoort Christophorus geeft hier als volgt uitdrukking aan:

› Integrale beeldvorming

Onderzoek/behandeling enerzijds en omgang en begeleiding in de dagelijkse praktijk anderzijds, zijn op een dynamische manier met elkaar verbonden. Ervaringen in het dagelijks leven bieden input voor onderzoek en behandeling, elementen uit onderzoek en behandeling worden ingezet om het dagelijks functioneren te verbeteren.

› Samen met jongere en ouders

In het proces van beeldvorming, diagnostiek en onderzoek heeft de inbreng van de jongere en de ouders een belangrijke plek. Centrale vragen zijn: waar hebben zij vooral last van, wat willen zij, wat helpt hen?

› Focus op toekomstperspectief

Het toekomstperspectief van het kind/de jongere is vanaf het begin een centraal thema. Wat zijn de ontwikkelingsmogelijkheden? Wat kan de jongere straks zelf, waar heeft hij ondersteuning bij nodig? Welke woonsituatie is geschikt? Wat heeft hij verder nodig in zijn leven?

› Planmatig en cyclisch

Begeleiders werken planmatig en cyclisch werken aan het realiseren van doelen die leiden naar een passend toekomstperspectief. Kenmerken: leren, reflecteren, evalueren.

› Behandeling op maat

Voor de problematiek/klachten waar de jongere last van heeft, wordt behandeling ingezet die aansluit bij het kind of de jongere. Daarbij wordt zoveel mogelijk een keuze gemaakt voor effectief gebleken interventies. Begeleiders en behandelaars stemmen goed met elkaar af, zodat de resultaten van de behandeling goed ingebed kunnen worden in het dagelijks leven in de groep.

VAKMANSCHAP, PROFESSIONALITEIT EN VITALITEIT

Van begeleiders wordt veel gevraagd om de in het vorige hoofdstuk beschreven pedagogische visie te realiseren. Werken in de zorg is heel wat complexer dan een protocol of standaardprocedure volgen. Het vraagt om verbinding aangaan, een betekenisvolle relatie aangaan met kinderen en jongeren, jezelf inzetten als persoon. Tegelijkertijd moet dit op een professionele manier gebeuren, begeleiders dienen steeds zorgvuldig en op basis van vakkennis afwegingen te maken in hun handelen. In dit hoofdstuk benoemen we een aantal voorwaarden die hiermee samenhangen.

4.1 Uitdagingen

In het project Handicap Experience, waaraan Amerpoort samen met een aantal andere organisaties deelneemt, is door middel van etnografisch onderzoek (waarbij veel observaties zijn ingezet) gekeken naar kenmerken van de relatie tussen de persoon met een verstandelijke beperking en professionals in de zorg. Daarin is een aantal kwaliteiten, valkuilen en uitdagingen van organisaties, teams en professionals naar voren gekomen. Deze zijn vervolgens vertaald naar balansen. Dit vanuit de visie dat

eenzijdig en (te) sterk inzetten op een bepaalde kwaliteit, een valkuil kan worden als de ‘tegenhanger’ van de betreffende kwaliteit daardoor onderbelicht wordt terwijl deze ook nodig is. De balansen laten aan de ene kant van de lijn de kwaliteiten zien die van oudsher in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking aanwezig zijn en waarin het accent lag op wat cliënten niet konden. Aan de andere kant van de lijn staan de kwaliteiten die voorkomen uit de veranderde visie op mensen met een verstandelijke beperking, waarin de focus is gericht op mogelijkheden, kwaliteit van bestaan en autonomie.

Met de balansen wordt onderkend dat kwaliteiten aan beide kanten van de lijn nodig zijn. De uitdaging voor begeleiders, teams en organisaties is om de juiste balans tussen de kwaliteiten te vinden. Hieronder een beschrijving van de balansen (Roelofsen en anderen, 2016).

› Doen – reflecteren

Veel begeleiders in zichzelf zien zichzelf als doeners. Het is ook eigen aan het werk dat begeleiders veel te doen hebben om ervoor te zorgen dat elke cliënt op tijd de verzorging en ondersteuning krijgt die nodig is. Toch wordt duidelijk dat als

begeleiders steeds in de modus van doener blijven, zij bepaalde dingen missen. Ze zijn dan minder in staat om zich in het perspectief van de cliënt te verplaatsen en te kijken waar bepaald gedrag vandaan komt. En het gevolg kan zijn dat er ingesleten patronen ontstaan die niet bijgesteld worden als veranderingen en ontwikkeling bij cliënten daarom vragen.

Op gezette tijden nadenken, reflecteren, zich bezinnen op de eigen handelwijzen, én daarover met elkaar in gesprek gaan, met collega's en met ouders/familie, is nodig om echt aan te kunnen sluiten bij cliënten.

› Zicht op beperkingen – zicht op mogelijkheden

Vanuit de 'oude' visie op de zorg hebben veel begeleiders de neiging om vooral naar cliënten te kijken vanuit beperkingen. Het zijn in de eerste plaats mensen die zorg of ondersteuning nodig hebben. Gedrag van een cliënt wordt vaak geïnterpreteerd vanuit de beperking, in plaats van bijvoorbeeld de ontwikkelingsfase of de behoefte aan meer uitdaging.

Meer focus op mogelijkheden is nodig om kwaliteiten van cliënten naar boven te halen en hen de ruimte te geven om hun mogelijkheden te ontplooiën.

› Nabijheid – distantie

Begeleiders hebben vaak een grote persoonlijke betrokkenheid bij de mensen die zij ondersteunen. Toch gebeurt ook dat zij in vervelende of moeilijke situaties afstand nemen van de cliënt, door ongemak of handelingsverlegenheid. De neiging bestaat dan, met name in dreigende situaties, om macht in te zetten.

Van belang is om ook in moeilijke situaties nabij te zijn, de mens te zien achter het gedrag en te laten merken dat je er onvoorwaardelijk bent voor de cliënt, maar wel in combinatie met duidelijkheid over grenzen.

› Veiligheid bieden – loslaten

In de zorg is de focus in het algemeen sterk gericht op veiligheid, vandaaruit is er de neiging om de cliënt te beschermen tegen teleurstellingen en de onveilige buitenwereld. Maar vaak leidt het zorgen voor veiligheid tot het verkleinen of inperken van de leefwereld.

Loslaten, maar wel na een verantwoorde afweging van risico's, is nodig om cliënten meer mogelijkheden te bieden om zelf de wereld te leren kennen. Deze balans is bij uitstek aan de orde bij kinderen en jongeren in ontwikkeling.

› Focus op delen – focus op gehelen

De zorg voor mensen met een verstandelijke beperking is verdeeld over meerdere begeleiders. Elke begeleider zet zich in voor het stukje waarvoor hij verantwoordelijk is, het draaien van een dienst, het uitvoeren van een activiteit. Het gebeurt regelmatig

dat begeleiders weinig zicht hebben op wat hun collega's doen in het leven van de cliënt. Het risico is versnippering en het ontbreken van overzicht over het leven van de cliënt. De ondersteuning richt zich dan op het moment, de langere termijn is minder in beeld. Om dit te voorkomen is nodig dat begeleiders en andere betrokkenen regelmatig naar het geheel kijken: hoe gaat het nu met dit kind/deze jongere, welke verandering/ontwikkeling zien we, waar zou zijn gedrag mee te maken, wat betekent dit voor zijn perspectief, waarin heeft hij nu juist meer ondersteuning nodig, waarin kunnen we meer loslaten?

› Belang van de organisatie – belang van de cliënt

De woonplek van de cliënten is de werkplek van de begeleiders. Vaak sluipen er vanuit het belang van de begeleiders of de organisatie dingen in het leven van de cliënt die niet passen bij een gewoon leven en niet in zijn belang zijn. Ook het belang van de organisatie kan strijdig zijn met de belangen van de cliënt.

Voor een goede balans hierin is van belang om bij diverse beslissingen, maatregelen en regels om vanuit het perspectief van de cliënt te kijken en zorgvuldig af te wegen hoe het belang van de cliënt zo goed mogelijk gediend kan worden.

4.2 Vakmanschap

Om goede zorg te bieden is vakkennis van belang, in combinatie met persoonlijke kwaliteiten. De Beroepscompetentieprofielen voor begeleiders gehandicaptenzorg en de Beroepscode Jeugdzorg bieden hiervoor het kader. Daarnaast werken begeleiders zoveel mogelijk aan de hand van richtlijnen en methodieken.

De inkleuring van vakmanschap die aansluit bij de in het vorige hoofdstuk geformuleerde pedagogische visie, wordt gevonden bij de antroposofische visie op zorg. Kernbegrip daarin is persoonlijk leiderschap. Daarvoor is zelfbewustzijn nodig, zelfervaring en zelfsturing. Basiskwaliteiten voor professioneel persoonlijk leiderschap zijn volgens Bernard Heldt (2015): verbinden, ontwikkelen, ondernemen en verantwoorden.

› Verbinden: alleen door zich te verbinden met de kinderen en jongeren, te werken vanuit nabijheid en betrokkenheid, kunnen begeleiders de aandacht en zorg bieden die nodig is. Verbinding zit ook in het verzorgen van een sociaal klimaat waarin kinderen en jongeren zich welkom en gedragen voelen.

› Ontwikkeling: het ontwikkelingsperspectief van jezelf en de ander zien. Daarvoor is echte interesse in de ander en inlevingsvermogen nodig, maar het betekent ook dat je jezelf ontwikkelt in het contact met het kind en de jongere.

› Ondernemen: initiatieven nemen, authenticiteit en creativiteit stimuleren.

› Verantwoording: verantwoordelijkheid nemen om bij te dragen aan de samenleving.

4.3 Vitaliteit in teams

Een professional zijn vraagt: je vak bijhouden, voortdurend gericht zijn op het bieden van ontwikkelingskansen aan kinderen en jongeren, je bewust zijn wat hun gedrag bij jou kan oproepen aan emoties, reacties, gedrag. Reflecteren en leren zijn daarin kernbegrippen. Het team vormt daarvoor een belangrijke voedingsbodem.

Een uitdaging is het creëren en in stand houden van vitaliteit in teams. Kenmerken van vitale teams zijn: begeleiders die zich verbonden voelen met de kinderen en jongeren en met hun collega's, bruisen van energie, plezier hebben in hun werk, hun talenten inzetten, zich voortdurend ontwikkelen, creatief inspelen op veranderingen en elkaar inspireren.

Een gezamenlijke visie die inspireert is hiervoor een belangrijk instrument. Daarnaast is vitaal leiderschap nodig. Movisie noemt zeven principes van vitaal leidinggeven:

- › Ga ervoor met hart en ziel (en lichaam)
- › Waardeer eigenheid
- › Voed jezelf en anderen
- › Geef ruimte voor ontwikkeling
- › Geef persoonlijke aandacht
- › Creëer een 'wij-gevoel'
- › Spreek aan en daag uit

Met een gedragen visie en vitaal leiderschap kan duurzaamheid, kwaliteit en ontwikkeling in teams gerealiseerd worden en levert het team als geheel meer op dan de som der delen.

GEBRUIKTE LITERATUUR

Beroepsvereniging van Professionals in Sociaal Werk (2015). *Beroepscode voor de Jeugdzorgwerker*.

Choy, J. e.a. (2003). *Moet-willige hulpverlening. Systeemtheoretische methodiek voor gezinsvoogden en jeugdreclasserders*. Amsterdam: Uitgeverij SWP.

Heldt, B. (2015). *Menzijn in verbinding*. Lezing 21 mei 2015.

Korte, A. (2010). *Helende omgeving, deel 1: Helend klimaat*. Zeist: Zonnehuizen

Korte, A. (2015). *Helende omgeving deel 2: Bedding creëren*. Zeist: Zonnehuizen

Kruk, B. van der (2014). *Fijn dat je er bent. Over het leven bij Christophorus*. Amerpoort

Lange, M. de, Addink, A., Haspels, M. Geurts E. (2015). *Richtlijn Residentiële jeugdhulp voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. NIP, NVO, BPSW.

Lange, M. de, Matthys, M., Foolen, N., Addink, A., Oudhof, M. Vermeij, K. *Richtlijn Ernstige gedragsproblemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. NIP, NVO, BPSW.

Movisie (2016). *Competentietest Vitaal leidinggeven*.

Roelofsen en anderen (2016). *Te veel van het goede? Op zoek naar de balans in de relatie tussen mensen met een beperking en professionals*. NTZ nr.3 2016

Slot & Spanjaard (2006). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg*. Amersfoort: ThiemeMeulenhoff.

Systeemgerichte Gezinscoaching (Amerpoort)

Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland (2013). Kwaliteitskader Gehandicaptenzorg. Visiedocument 2.0.

Wolff, M. de, Dekker-Van der Sande, F. Sterkenburg, P., Thoomes-Vreugdehil, A. (2014). *Richtlijn Problematische gehechtheid voor jeugdhulp en jeugdbescherming*. NVMW, NIP, NVO

Zaal, E., M. Boerhaave en M. Koster (2009). *Hechting, basisveiligheid, basisvertrouwen, begeleiding en behandeling. Een handreiking voor begeleiders en behandelaars*. Cordaan en Amsta

Verder lezen

Pedagogisch klimaat

Richtlijn Residentiële jeugdhulp (2015). www.richtlijnenjeugdhulp.nl en Werkkaarten Residentiële jeugdhulp. <http://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2015/09/Werkkaarten.pdf>

Korte, A. (2010). *Helende omgeving, deel 1: Helend klimaat*. Zeist: Zonnehuizen. Bestellen via <http://www.nvaz.nl/index.php/actueel/nieuws/181-project-helend-klimaat>

Korte, A. (2015). *Helende omgeving deel 2: Bedding creëren*. Zeist: Zonnehuizen. Bestellen via <http://www.nvaz.nl/index.php/actueel/nieuws/181-project-helend-klimaat>

Jongepier, N. Struijk, M. en Helm, P. van der (2010). *Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat*. <http://www.jeugdkennis.nl/jgk/Artikelen-Jeugdkennis/Zes-uitgangspunten-voor-een-goed-pedagogisch-klimaat>

Gehechtheid

Dekker, F. en Sterkenburg, P. (2016). *Omgaan met gehechtheidsproblemen. Het Jonge Kind*, april 2016. https://www.bartimeus.nl/sites/default/files/downloads/artikel_omgaan_met_gehechtheidsproblemen_hjk.pdf

Richtlijn Problematische gehechtheid (2015). www.richtlijnenjeugdhulp.nl en Werkkaarten Problematische gehechtheid. http://richtlijnenjeugdhulp.nl/wp-content/uploads/2015/04/Werkkaarten_problematische_gehechtheid.pdf

COLOFON

Zaal, E., M. Boerhaave en M. Koster (2009). *Hechting, basisveiligheid, basisvertrouwen, begeleiding en behandeling. Een handreiking voor begeleiders en behandelaars*. Cordaan en Amsta
https://www.cordaan.nl/sites/default/files/downloads/boekje_hechting_2009.pdf

Trauma

Coppens L. & C. van Kregten (2012). *Zorgen voor getraumatiseerde kinderen: een training voor opvoeders*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Grinsven, F. van & Holdorp, J. (2015). *Trauma-georiënteerde hulp voor kinderen met complex trauma in gezinsvervangende woon-situaties. Kennisdocument voor professionals in pleegzorg, gezinshuizen en residentiële woonvormen*. Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut. <http://www.nji.nl/nl/Download-Nji/Publicatie-Nji/Trauma-georiënteerde-hulp-voor-kinderen-met-complex-trauma.pdf>

Probleemgedrag

Richtlijn Ernstige gedragsproblemen (2015). www.richtlijnen-jeugdhulp.nl en Werkkaarten Ernstige gedragsproblemen. http://richtlijnenjeugdhulp.nl/wpcontent/uploads/2015/04/Werkkaarten_Ernstige_gedragsproblemen.pdf

Sociale netwerken

Werkwijzer - Werken aan sociale netwerken van cliënten (2015). <http://www.vilans.nl/publicatie-werkwijzer-werken-aan-sociale-netwerken-van-clienten.html>

Systeemgerichte benadering

Willems, J. (2015). *Anders kijken. Theorie en praktijk van de systeembenadering*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.

Auteurs:

Netty Jongepier

Mariska van der Steege

Deze tekst is geschreven door VanMontfoort in opdracht van Amerpoort Christophorus

